

FRÁSÖGN

af fundum þingmannanefndar EFTA í Genf 23.–24. nóvember 2017.

Í Genf fór annars vegar fram fundur þingmannanefndar EFTA og hins vegar fundur þingmannanefndar og ráðherraráðs EFTA. Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefnda EFTA og EES sóttu fundina Hanna Katrín Friðriksson og Smári McCarthy, auk Stígs Stefánssonar ritara.

Á fundi þingmannanefndar EFTA voru helstu umfjöllunarefni viðskipti við ríki utan fríverslunarnets EFTA, jafnréttissjónarmið og fríverslun, landbúnaðarmál í fríverslunarsamningum EFTA, upplýsingafrelsi og fríverslun, og horfur í alþjóðaviðskiptum.

Aslak Berg flutti framsögu um viðskipti EFTA-ríkjanna við ríki utan fríverslunarnets samtakanna en í viðskiptum við þau gilda reglur Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar (WTO). Árið 2016 voru 56% viðskipta EFTA við ESB, 14% við ríki sem EFTA hefur gert fríverslunarsamninga við og 6% við ríki sem EFTA á í fríverslunarviðræðum við. Einstök EFTA-ríki hafa einnig gert tvíhliða fríverslunarsamninga við einstök ríki og eru tvíhliða samningar við Kína, Japan og Færeyjar dæmi þar um. Tæplega 9% af viðskiptum EFTA eru við slík ríki. Tæp 14% viðskipta EFTA eru við ríki utan fríverslunarnetsins og telur þar mest 9,5% við Bandaríkin. Önnur stór viðskiptaríki utan netsins eru m.a. Ástralía, Taívan og Venesúela. Yfirgnæfandi meiri hluti viðskipta EFTA er því við ríki innan fríverslunarnetsins en séu tvíhliða samningar einnig taldir með nær netið yfir 86% viðskiptanna. Þá kom fram að nauðsynlegt væri að uppfæra þá eldri fríverslunarsamninga EFTA sem enn taka einungis til vöruviðskipta svo þeir taki einnig til fjárfestinga og þjónustuviðskipta.

Hanna Katrín Friðriksson var framsögumaður skýrslu um jafnréttissjónarmið í fríverslunarsamningum. Hún benti á að frá árinu 2010 hefði EFTA tekið upp sérstaka kafla um sjálfbæra þróun og vinnuvernd upp í fríverslunarsamninga og jafnframt að í formálsorðum samninga væri vísun í lýðræði, mannréttindi og réttarríkið. Tími væri kominn til að taka upp ákvæði um kynjajafnrétti en alþjóðleg þróun í þá átt hefði átt sér stað á síðustu misserum. Þannig var ítarlegum kafla um jafnréttismál bætt við fríverslunarsamning Kanada og Síle vorið 2017. Umræða um nauðsyn kynjajafnréttis í viðskiptum á sér stað innan ESB, Sameinuðu þjóðanna, OECD og Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar. Framkvæmdastjóri ESB á sviði viðskiptamála, Cecilia Malmström, hefur lýst því yfir að til skoðunar sé að bæta ákvæðum um kynjajafnrétti inn í fríverslunarsamninga sambandsins. Tilgangur slíkra ákvæða er að tryggja að efnahagslegur ávinningur viðskipta gagnist öllum auk þess sem sýnt hefur verið fram á að aukin þátttaka kvenna í viðskiptum hefur jákvæð áhrif á hagþróun ríkja. Hanna Katrín minnti á að hún hefði tekið málið upp á fundi þingmanna og ráðherra EFTA í júní 2017 og að þrír af fjórum ráðherrum hefðu tekið jákvætt í málið. Þá kvæði formennskuáætlun Liechtenstein í EFTA fyrir síðari hluta árs 2017 á um að skoða málið nánar. Hanna Katrín lagði fram drög að ályktun um málið en skiptar skoðanir voru um hana í nefndinni. Norska sendinefndin studdi málið en sendinefndir Sviss og Liechtenstein voru á móti. Ákveðið var að fresta afgreiðslu ályktunarinnar en fela Hönnu Katrínu að taka málið upp á fundi þingmanna og ráðherraráðs EFTA.

Í umfjöllun um landbúnaðarmál og fríverslun fluttu Alf Vederhus, Christian Etter og Andri Júlíusson framsögur. Í máli þeirra og umræðunni á eftir kom m.a. fram að við gerð fríverslunarsamninga EFTA semur hvert EFTA-ríki fyrir sig við samningsaðilann um landbúnaðarmál. Þessi háttur er hafður á þar sem hagsmunir EFTA-ríkjanna í landbúnaði eru mjög ólíkir. Samningsaðilar í fríverslunarviðræðum eru oft stórir útflytjendur landbúnaðarvara með miklar væntingar um markaðsaðgang. Af hálfu Íslands og Noregs eru sérkenni landbúnaðar á norðurslóðum kynnt fyrir samningsaðilum með áherslu á kalt loftslag, litla framleiðslu á þröngu sviði og háan kostnað sem gerir það að verkum að landbúnaður á

norðurslóðum er ekki samkeppnishæfur við lönd þar sem aðstæður eru betri. Lögð er áhersla á þörfina til að vernda landbúnaðinn vegna fæðuöryggis og byggðasjónarmiða. Af hálfu Íslands er einnig lögð áhersla á smæð hins íslenska markaðar og að á honum séu því lítil tækifæri fyrir ríki sem eru stór á sviði útflutnings á landbúnaðarvörum.

Smári McCarthy var framsögumaður skýrslu um upplýsingafrelsi og fríverslun. Í máli hans kom m.a. fram að eftir því sem upplýsingasamfélagið og deilihagkerfið yxu að vægi væri æ mikilvægara að tryggja upplýsingafrelsi í alþjóðlegum viðskiptum. Upplýsingafrelsi væri mikilvægt fyrir aðila á markaði til þess að meta framboð og eftirspurn eftir vöru og þjónustu. Ógagnsæir markaðir geta leitt til kerfisbundinnar óskilvirkni. Á Vesturlöndum væri ástandið gott og víða tryggt með lögum að netið sé hlutlaus vettvangur frjáls streymis upplýsinga. Í ýmsum öðrum ríkjum væri pólitísk þróun í átt til þess að stjórnvöld hömluðu upplýsingastreymi nánast að geðþóttu sem samræmdist ekki nethlutleysi. Dæmi um slíkt er þegar stjórnvöld takmarka aðgang að tiltekinni vefsíðu eða fyrirtæki sem hamlar þannig viðkomandi að bjóða vöru og þjónustu á viðkomandi markaðssvæði eða þegar stjórnvöld eða fjarskiptafyrirtæki hægja á aðgangi að einstöku fyrirtæki á netinu og draga þannig úr samkeppnishæfni þess í samkeppni við innlenda keppinauta. Lagði Smári til að EFTA tæki upp ákvæði um upplýsingafrelsi í fríverslunarsamninga þar sem m.a. væri kveðið á um nethlutleysi, aðgengi að upplýsingum um regluverk markaða og bann við hvers kyns ritskoðun. Smári lagði drög að ályktun fyrir fundinn og var ákveðið að fela honum að vinna hana frekar til umfjöllunar á næsta fundi nefndarinnar.

Loks kom Arancha González, forstjóri Alþjóðaviðskiptamiðstöðvarinnar (e. International Trade Center), á fund þingmannanefndarinnar og fór yfir horfur í alþjóðaviðskiptum. Hún sagði viðskiptakerfið vera að veikjast og að sú veiking kæmi jafnt að innan sem utan. Stærsta viðskiptaríkið sem hafði forystu um uppbyggingu WTO hefði dregið sig í hlé. Stjórn Trumps Bandaríkjaforseta sæi kerfið sem hamlandi og vildi vera frjálsari í athöfnum sínum og ekki vera háð þeim gerðadómum sem WTO býður upp á til að greiða úr ágreiningsmálum. Hinn risinn í alþjóðaviðskiptum, Kína, hefði ekki viljað taka fullan þátt og forystu á þessu sviði. Samanlagt stæðu Bandaríkin og Kína fyrir um helmingi viðskipta í heiminum og því er það til mikillar veikingar WTO að hvorugur aðilinn væri þar í leiðtogahlutverki. ESB hefði horft inn á við á undanförunum árum og misserum og verið upptekið við evrukreppu, vanda Grikklands og nú síðast Brexit. Þó væru teikn á lofti um að ESB horfði í auknum mæli út á við. Um árlegan ráðherrafund WTO sem ráðgerður er í desember sagði González þann fund vera varnarbaráttu sem beindist að því að ekki yrðu tekin skref aftur á bak. Loks greindi hún frá vinnu við drög að ályktun um kynjajafnrétti og fríverslun sem hópur ríkja, þar á meðal Ísland, hafa unnið að og vonast er til að verði samþykkt á ráðherrafundinum.

Á fundi þingmanna og ráðherra EFTA var fjallað um gerð fríverslunarsamninga EFTA, en það er fastur dagskrárliður á slíkum fundum. Fríverslunarsamningar EFTA eru nú 27 talsins við 38 ríki og ná yfir 14,3% af vöruskiptum EFTA-ríkjanna. Í framsöguræðu sinni fór Aurelia Frick, utanríkisráðherra Liechtenstein og formaður ráðherraráðs EFTA, yfir stöðu fríverslunarviðræðna en EFTA á í virkum viðræðum við Indónesíu, Malasíu, Víetnam, Indland og Mercosur sem er tollabandalag fjögurra Suður-Ameríkuríkja, Argentínu, Brasilíu, Paragvæ og Úrúgvæ. Vonast er til að viðræðum ljúki við Indónesíu á árinu 2018. Þá á EFTA í viðræðum um uppfærslu samninga við Tyrkland frá árinu 1992 og Mexíkó frá árinu 2000 en slíkar uppfærslur snúa einkum að því að samningar sem áður tóku einungis til vöruviðskipta taki einnig til þjónustuviðskipta, fjárfestinga, opinberra innkaupa og hugverkaréttinda.

Hanna Katrín Friðriksson greindi ráðherrunum frá umfjöllun þingmannanefndar EFTA um jafnréttissjónarmið í fríverslunarsamningum og spurði Frick um stöðu vinnu ráðherranna á þessu sviði í ljósi þess að málið væri til skoðunar samkvæmt formennskuáætlun Liechtenstein í ráðherraráði EFTA. Frick staðfesti að málið væri forgangsmál í formennskutíð sinni og að sérfræðingahópur væri með það til skoðunar.